

90. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/53-2-12> [in Ukrainian]

6. Trohi pro MIDI-klaviatury: pryznachennia i osnovni kryteri [A bit about MIDI keyboards: purpose and main criteria]. URL: https://luxpro.ua/ua/articles/258-trohi_pro_midi_klaviaturi_pryznachennya_i_osnovni_kriteriyi?srsId=AfmBOop3Coco01bnmr28jLSP4NnBpyozmsQMGoNU2M8vOwiWOrykliOg [in Ukrainian]

7. Tsymbal, K., Tsymbal, S. (2023). Tsyfrovii muzychni instrumenty u profesiinii pidhotovtsi studentiv-pianistiv v universyteti [Digital musical instruments in the professional training of piano students at university]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh DDPU im. I. Franka. № 3(61). Pp. 266-273. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/61-3-43> [in Ukrainian]

8. Shyp, S., Melnychenko, V. (2022). Muzychno-tvorchii uminnia ta mozhlyvosti yikh formuvannia z vykorystanniam suchasnoi elektronnoi tekhniki [Musical and creative skills and possibilities of their formation using modern electronic equipment]. Pivdenoukraiynski mystetski studii. Naukovyi zhurnal. № 1. pp. 48-53. URL: <https://doi.org/10.24195/artstudies.2022-1.8> [in Ukrainian]

9. Bondarenko, A.I. (2020). Electronic music in Ukraine of the last third of XX – early XXI centuries. Qualifying scientific work on the rights of manuscript. Thesis for a candidate degree by specialty 26.00.01 – Theory and history of Culture. Kyiv National University of Culture and Arts. Kyiv. [in English]

10. GitHub web service for software development. URL: <https://github.com> [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ПУХАЛЬСЬКИЙ Тарас – кандидат педагогічних наук, доцент, старший викладач кафедри музичного мистецтва Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Наукові інтереси: інформаційні технології у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва.

БОРШУЛЯК Альона – кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри музичного мистецтва Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Наукові інтереси: цифрові та мультимедійні технології у фаховій підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

PUKHALSKY Taras – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department of Musical Art of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University.

Scientific interests: information technologies in the professional training of future teachers of musical art.

BORSHULIAK Alona – Candidate of the Art History, Associate Professor, Head of the Department of Musical Art of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University.

Scientific interests: digital and multimedia technologies in the professional training of future music teachers.

Стаття надійшла до редакції 23.08.2025 р.

Стаття прийнята до друку 31.08.2025 р.

УДК 371.13:17.022.1

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-220-445-449

БАБЕНКО Тетяна –

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри освітніх наук

Центральноукраїнського державного

університету імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5085-2779>

e-mail: babenkot80@gmail.com

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЙ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН ОСВІТИ

У статті здійснено комплексний аналіз проблем і перспектив розвитку морально-етичної культури вчителів історії в контексті сучасних освітніх інновацій. Підкреслюється, що швидка цифровізація, модернізація навчальних програм, упровадження новітніх педагогічних технологій та зростання суспільних очікувань до професійної етики педагога зумовлюють потребу глибшого осмислення цього феномену. Морально-етична культура вчителя історії виконує не лише професійну, а й соціально-виховну функцію: вона сприяє утвердженню демократичних і гуманістичних орієнтацій у молодого покоління та забезпечує роль учителя як морального авторитета в аудиторії й суспільстві загалом.

Серед актуальних викликів виділено вплив технологічних інновацій, зміну динаміки взаємодії «учитель–учень» в умовах інформаційного суспільства, а також зростання значення академічної доброчесності у вищій школі. Доведено, що морально-етична культура є тим фундаментом, який дозволяє педагогові адаптуватися до інноваційних умов, зберігаючи баланс між професійною компетентністю, гуманістичними цінностями та запитами сучасної освіти.

У статті запропоновано практичні стратегії посилення професійної підготовки вчителів: інтеграція етики та історії педагогічної думки в навчальні програми; застосування інтерактивних методів (аналіз кейсів, рольові ігри, розгляд моральних дилем); використання інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку емпатії й критичного мислення; удосконалення системи наставництва та підтримки саморозвитку студентів під час педагогічної практики.

У висновках наголошено, що морально-етична культура становить стратегічну основу професійної ідентичності вчителя історії й є ключем до ефективної виховної роботи. Вона визначає якість освітнього процесу, формує довірчі відносини між учителем та учнями, а також сприяє поширенню демократичних цінностей у суспільстві. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою нових моделей формування морально-етичної культури, інтеграцією інноваційних технологій у підготовку педагогів та міждисциплінарним підходом до виховання вчителів як моральних лідерів у добу глобальних трансформацій.

Ключові слова: морально-етична культура, вчитель історії, професійна етика, цінності, підготовка вчителів, академічна доброчесність, інновації в освіті, педагогіка.

BABENKO Tetyana –

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Education
of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5085-2779>
e-mail: babenkot80@gmail.com

PROBLEMS AND PROSPECTS FOR DEVELOPING THE MORAL AND ETHICAL CULTURE OF HISTORY TEACHERS UNDER INNOVATIVE CHANGES IN EDUCATION

The article provides a comprehensive analysis of the problems and prospects for developing the moral and ethical culture of history teachers in the context of contemporary educational innovations. It highlights that rapid digitalization, modernization of curricula, the introduction of new teaching technologies, and growing societal expectations for teachers necessitate a deeper exploration of this phenomenon. The moral-ethical culture of a history teacher performs not only a professional but also a socio-educational function: it fosters democratic and humanistic orientations among the younger generation and ensures the teacher's role as a moral authority both in the classroom and in society.

Among the current challenges, the article emphasizes the impact of technological advancements, shifts in teacher-student dynamics within the information society, and the growing importance of academic integrity in higher education. It argues that moral-ethical culture enables teachers to adapt to these innovative conditions while maintaining a balance between professional competence, humanistic values, and the demands of contemporary education.

Practical strategies are proposed for strengthening teacher training: integrating ethics and history of pedagogical thought into curricula; using interactive methods (case studies, role-playing, moral dilemma analysis); leveraging information and communication technologies to foster empathy and critical thinking; and improving mentorship systems and student support during teaching practice.

In conclusion, the article affirms that moral-ethical culture represents the strategic foundation of a history teacher's professional identity and the key to effective educational work. It ensures the quality of the learning process, fosters trustful teacher-student relationships, and contributes to the promotion of democratic values in society. Prospects for further research include developing new educational models for cultivating moral-ethical culture, integrating innovative technologies into the training process, and expanding interdisciplinary approaches to prepare teachers as moral leaders in times of global transformation.

Key words: moral-ethical culture, history teacher, professional ethics, values, teacher training, academic integrity, innovation in education, pedagogy.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасна система освіти зазнає значних інноваційних змін, пов'язаних із цифровізацією, впровадженням новітніх методик навчання та зміною соціальних запитів до вчителя. В умовах стрімкого розвитку технологій і суспільних трансформацій постають безпрецедентні виклики, що вимагають від педагогів не лише ґрунтовних знань і професійних умінь, а й високого рівня морально-етичної культури. Держава та суспільство очікують від сучасного вчителя історії усвідомленого дотримання етичних норм, відповідальності та моральної зрілості у взаємодії з учнями та батьками. Таким чином, розвиток морально-етичної культури вчителя історії в умовах інноваційних змін освіти є вчасною і актуальною педагогічною проблемою. Її розв'язання сприятиме підготовці вчителя нової форми, спроможного поєднати інноваційність у викладанні з високими етичними стандартами професії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика морально-етичної культури педагога широко висвітлена в працях сучасних українських науковців. Теоретичні основи морального виховання особистості закладено у дослідженнях І. Беґа, який запропонував особистісно орієнтований підхід до розвитку духовно-моральних цінностей учнів і вчителів [4]. Монографія А. Донцова присвячена формуванню моральної культури вчителя, аналізу механізмів морального розвитку майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки [6]. Г. Васянович розглядає моральну культуру педагога як духовний інтегративний феномен, що визначає спрямованість учителя на виховання всебічно розвиненої особистості учнів; при цьому акцентується роль національної етнопе-

дагогіки у плеканні у вчителів таких чеснот, як доброчесність, патріотизм і громадянськість [5]. Л. Хоружа у новітньому дослідженні трактує вчителя як носія духовної культури, який передає моральні смисли наступним поколінням, поєднуючи у своїй діяльності національні традиції та гуманістичні цінності [10]. Узагальнення результатів останніх досліджень дозволяє констатувати, що проблема формування морально-етичної культури вчителя набуває нового звучання в контексті освітніх реформ і потребує подальших комплексних розвідок.

Мета статті полягає в тому, щоб розкрити проблеми та окреслити перспективи розвитку морально-етичної культури вчителя історії в умовах інноваційних змін освіти. Для досягнення поставленої мети передбачається проаналізувати сучасний стан морально-етичної культури вчителя історії, визначити виклики, що постають перед педагогом у зв'язку з інноваційними перетвореннями в освіті, з'ясувати пріоритетні ціннісні орієнтації педагогічної діяльності та запропонувати шляхи формування і розвитку морально-етичної культури в процесі професійної підготовки майбутніх учителів історії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Морально-етична культура вчителя історії є інтегральною характеристикою його професіоналізму, що проявляється у світоглядних орієнтаціях, моральних цінностях, поведінці та стилевих рисах педагогічної діяльності. По суті, це усвідомлення значення етичних принципів і норм та їх дотримання у професійній діяльності та спілкуванні з учнями, колегами, батьками [7, с. 102]. На сьогодні розуміння важливості високої моральної культури педагога є загальноновизнаним, проте рівень сформованості цієї якості у багатьох випадках

залишається недостатнім. Аналіз практики показує, що не всі молоді вчителі належно підготовлені до етичних викликів професії: трапляються труднощі у налагодженні довірчих стосунків з учнями, розв'язанні конфліктних ситуацій, забезпеченні академічної доброчесності. Це свідчить про потребу посилення морально-етичної компоненти у змісті педагогічної освіти. За результатами досліджень, оптимізація морально-психологічної підготовки вчителя є необхідною умовою успішного реформування освіти: неможливо забезпечити виховання гідних громадян без удосконалення професійної і моральної підготовки самих педагогів [6, с. 55-57]. Отже, поточний стан морально-етичної культури частини педагогів можна оцінити як такий, що потребує подальшого розвитку. Втім, спостерігається позитивна динаміка: дедалі більше уваги приділяється питанням педагогічної етики в програмах підготовки, зростає усвідомлення вчителями ролі власного морального обличчя. Важливо закріпити ці тенденції, створивши системні умови для формування високої морально-етичної культури у кожного майбутнього вчителя історії.

Інноваційні зміни в освіті приносять як нові можливості, так і нові виклики для морально-етичної культури педагога. Поява сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), інтерактивних методів навчання, дистанційної освіти змінює традиційну роль учителя й формат взаємодії з учнями. Вчитель історії в цифрову епоху має не лише володіти технологіями, а й демонструвати етичну зрілість у їх використанні. З одного боку, ІКТ стали потужним каталізатором оновлення змісту й методів навчання. З іншого боку, вони висувають низку етичних проблем: забезпечення достовірності історичної інформації в інтернеті, протидія дезінформації та маніпуляціям, захист персональних даних учнів, дотримання академічної доброчесності в умовах легкого доступу до готових матеріалів тощо. Пандемія COVID-19 та воєнні виклики, з якими зіштовхнулася Україна, прискорили перехід до онлайн-навчання і виявили необхідність підтримувати моральний дух і емпатію у віртуальному середовищі. Молоді педагоги нерідко стикаються зі стресом і моральними дилемами під час дистанційного викладання: як зберегти атмосферу довіри, як реагувати на емоційні потреби учнів на відстані, як запобігти недобросовісним практикам (списування, плагіат) під час онлайн-контролю знань.

Інноваційні методи навчання, такі як проєктне навчання, гейміфікація, перевернутий клас, теж вимагають від учителя високого рівня моральної культури. По-перше, учитель має критично оцінювати педагогічну доречність нових методів, пам'ятаючи, що не кожен «модний» підхід однаково корисний для всіх учнів [6, с. 131-132]. Впроваджуючи інновації, педагог повинен зберігати баланс між креативністю та етичними нормами, уникати можливого психологічного дискомфорту чи несправедливості щодо окремих учнів. Наприклад, використання рольових ігор або дискусій з чутливих історичних тем потребує такту, толерантності й усвідомлення моральної

відповідальності за можливий вплив на світогляд молоді. Таким чином, інноваційна освіта виступає двояким фактором: вона відкриває нові шляхи розвитку морально-етичної культури (через створення ситуацій вибору, розвиток критичного мислення, співпраці тощо), але водночас піддає вчителя випробуванням на міцність його етичних переконань та професійної чесності. Успішна адаптація вчителя історії до інновацій можлива лише за умови, що його морально-етична культура розвинена достатньою мірою, аби допомогти йому знайти правильний шлях у нових обставинах, зберігаючи вірність педагогічному обов'язку і гуманістичним цінностям професії [7, с. 103].

Морально-етична культура ґрунтується на системі цінностей, які розділяє і втілює у своїй діяльності педагог. Для вчителя історії особливо важливими є ціннісні орієнтири, пов'язані з гуманізмом, історичною правдою та громадянською відповідальністю. Першочерговою є група загальнолюдських моральних цінностей: добро, справедливість, чесність, відповідальність, повага до гідності кожної особистості. В. О. Сухомлинський свого часу наголошував, що «без любові до дітей, поваги до особистості учня і високої моральної культури сам педагог не може стати справжнім вчителем» [9, с. 87-91]. Ці ідеї залишаються актуальними й нині. В умовах сучасної школи вчитель має демонструвати толерантність та емпатію до учнів різного походження і можливостей, бути відкритим до мультикультурних ідей, виховувати молодь у дусі поваги до прав людини. Не менш значущими є професійно-етичні цінності: доброчесність (академічна чесність у викладанні та оцінюванні), педагогічна справедливість і об'єктивність, педагогічна відповідальність за результати навчання й виховання [1, с. 59].

Для вчителя історії особливого значення набуває історична достовірність та об'єктивність як етичний імператив. Викладаючи історію, педагог виступає носієм певного світогляду, а отже, має дбати про неупереджене подання фактів, повагу до різних точок зору, формування у школярів критичного мислення та здатності протистояти маніпуляціям. Важливою складовою ціннісних орієнтацій є громадянсько-патріотичні цінності. Виховання любові до Батьківщини, поваги до національної історико-культурної спадщини, готовності діяти в ім'я суспільного блага – традиційно належать до моральних обов'язків учителя історії. Сучасні дослідники наголошують, що морально-етична культура педагога повинна включати патріотизм і громадянськість, адже саме ці якості забезпечують йому здатність бути моральним авторитетом для молоді у питаннях суспільного життя [2, с. 9-13]. При цьому акцент робиться не на формальному патріотизмі, а на глибокому усвідомленні демократичних цінностей, прав і свобод людини, відповідальності перед суспільством. Лише поєднання національно-патріотичних та загальнолюдських гуманістичних цінностей робить морально-етичну культуру педагога цілісною і дієвою [10, с. 39]. Таким чином, ціннісні орієнтації

вчителя історії повинні синтезувати в собі моральні чесноти (добродієність, правдивість, людяність), професійні етичні принципи (справедливість, відповідальність, повага до учня) та громадянські ідеали (демократизм, любов до України, толерантність). На основі цих цінностей вибудовується вся педагогічна діяльність, і саме вони визначають, наскільки успішно вчитель зможе протистояти викликам часу і виховувати молоде покоління у дусі гуманізму та моральності [3, с. 69-70].

Формування високої морально-етичної культури вчителя історії – довготривалий і багатограний процес, який має розпочинатися ще під час навчання у педагогічному закладі вищої освіти і продовжуватися протягом усього професійного життя. Нижче окреслено основні шляхи та педагогічні умови, що сприяють розвитку морально-етичних якостей майбутніх учителів [12].

Інтеграція етико-морального компоненту в освітні програми. Необхідно цілеспрямовано включати до змісту професійної підготовки курси та модулі з педагогічної етики, де висвітлюються основи професійної деонтології, принципи гуманного виховання, етичні кейси з учительської практики. Такі курси допомагають студентам усвідомити етичні аспекти професії та сформувати власну моральну позицію. Крім того, варто приділяти увагу питанням академічної доброчесності: вводити тренінги чи семінари щодо запобігання плагіату, чесного оцінювання, культури академічного письма. За даними дослідників, проведення спеціальних семінарів і тренінгів для викладачів та студентів з проблем морального виховання підвищує ефективність роботи у цьому напрямі [11]. Отже, важливо, щоб у закладах педагогічної освіти діяли постійні програми підвищення кваліфікації педагогів щодо морально-етичного виховання, а для студентів-практикантів – регулярні практикуми з аналізу педагогічних ситуацій з моральної точки зору.

Пасивне засвоєння етичних норм не гарантує їх застосування в реальних умовах. Тому у процесі підготовки майбутніх учителів історії доцільно широко застосовувати методи, що залучають студентів до активної моральної діяльності та рефлексії. Зокрема, ефективними є методи моделювання педагогічних ситуацій (рольові ігри, педагогічні задачі), де студенти пробують себе у ролі вчителя, приймаючи рішення у складних етичних випадках. Обговорення реальних дилем, з якими стикаються вчителі історії (наприклад, як реагувати на прояви нетолерантності в класі, як оцінити учня справедливо, знаючи про його важкі життєві обставини, тощо), розвиває моральне мислення і здатність до емпатії.

Інтерактивні технології – тренінги, дискусійні клуби, дебати з етичних питань – сприяють формуванню у майбутніх педагогів рефлексивних умінь та морально-етичних якостей. Участь у волонтерських проєктах, соціальних ініціативах, пов'язаних з історичною просвітою або допомогою людям (наприклад, організація волонтерських екскурсій для дітей, робота в проєктах збереження культурної спадщини) також позитивно впливає на

становлення моральної культури студентів-істориків, виховує у них альтруїзм, громадянську відповідальність [8, с. 78].

Як уже зазначалося, цифрові технології можуть бути не лише викликом, а й ресурсом для морального розвитку. У процесі професійної підготовки варто навчати майбутніх учителів історії ефективному й етичному застосуванню ІКТ. Наприклад, залучення студентів до аналізу історичних джерел з різних онлайн-архівів і баз даних сприяє розвитку критичного мислення, об'єктивності та інтелектуальної чесності, оскільки вони вчаться співставляти різні точки зору і відфільтровувати достовірну інформацію. Використання інтерактивних мультимедійних ресурсів (віртуальні музеї, історичні симуляції) може посилювати емпатію та толерантність, дозволяючи «приміряти» різні історичні ролі та перспективи. Залучення майбутніх вчителів до створення власних цифрових освітніх продуктів (блогів, подкастів, відеолекцій) на морально-історичну тематику розвиває у них навички відповідальної цифрової активності. Як показано у дослідженні, активна діяльність студентів і молодих педагогів у цифровому середовищі (наприклад, участь у проєктах з протидії дезінформації, ведення просвітницьких каналів з історії) здатна посилити їхню громадянську відповідальність і патріотизм [8, с. 115]. Важливо підкреслювати, що технології – це не нейтральний інструмент, а чинник соціалізації: тому педагог має усвідомлювати етичний вимір цифрової грамотності і власним прикладом демонструвати культуру відповідального використання інформації.

Значну роль у становленні морально-етичних якостей відіграє особистий приклад і наставництво з боку досвідчених педагогів. В процесі педагогічної практики студентів варто закріплювати за вчителями-наставниками, які відзначаються високою моральною культурою і авторитетом серед учнів. Спостерігаючи за такими вчителями на уроці, в позакласній роботі, у спілкуванні з батьками, молоді педагоги отримують зразки етично виваженої педагогічної поведінки. Обговорення побачених ситуацій з наставником, аналіз його рішень та підходів сприяють перенесенню моральних принципів у власний досвід практиканта. Корисним є впровадження елементів коучингу і рефлексії: коли після проведеного уроку студент разом із наставником обговорюють не лише дидактичні аспекти, а й етичні моменти (чи всіх учнів було залучено, чи не допустив практикант упередженості, як відреагував на некоректну поведінку тощо). Такий аналіз допомагає усвідомити власні моральні сильні та слабкі сторони і намітити шляхи самовдосконалення [2, с. 134].

Отже, розвиток морально-етичної культури майбутнього вчителя історії потребує комплексу скоординованих дій: удосконалення змісту і методів професійної підготовки, впровадження спеціальних етико-орієнтованих заходів, використання можливостей ІКТ та національної культурної спадщини, інституту наставництва і, найважливіше, культивування у самих педагогів праг-

нення до морального самовдосконалення. Лише за цих умов можна очікувати, що нове покоління вчителів історії буде здатним ефективно поєднати педагогічну майстерність з моральною мудрістю, відповідаючи на виклики інноваційної доби.

Висновки та перспективи подальших розвідок наряду. Морально-етична культура вчителя історії в умовах інноваційних змін виступає критично важливим чинником успішності педагогічної діяльності і гуманістичного спрямування освіти. У ході дослідження з'ясовано, що сучасний етап розвитку освіти характеризується підвищенням вимог до особистісних якостей учителя, серед яких на перший план виходять моральна відповідальність, професійна чесність, емпатія, толерантність, громадянська свідомість.

Перспективи подальших досліджень убачаються в розробці конкретних методик і технологій формування морально-етичної культури педагогів у закладах вищої освіти, а також у створенні діагностичних інструментів для оцінювання рівня сформованості моральної культури у майбутніх учителів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. П., & Табачук І. Г. Формування особистості вчителя в сучасних умовах. *Політичний менеджмент*. 2005. № 1(10). С. 58–69.
2. Баханов К.О. Професійний довідник вчителя історії. Х.: Вид. група «Основа», 2012. 239 с.;
3. Баханов К.О. Організація особистісно орієнтованого навчання: poradnyk molodoho vchytelia istorii. Харків: Основа, 2008. 159 с.
4. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. Київ: Либідь. 2003. 344 с.
5. Васянович Г. П. Моральна культура особистості педагога в етнопедагогічному вимірі. *Сучасні тенденції розвитку освіти й науки: проблеми та перспективи: зб. наук. Праць*. 2021. Вип. 9. Т. 1. С. 8–17.
6. Донцов А. В. Моральна культура вчителя: монографія. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2008. 240 с.
7. Ільченко О. Академічна доброчесність як фактор якісної підготовки майбутніх педагогів. *Витоки педагогічної майстерності*. 2024. № 33. С. 100–103.
8. Мокрогуз О. П. Інноваційні технології на уроках історії. Харків : Основа, 2007. 192 с.
9. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5-ти т. Т. 3. Київ: Радянська школа. 1976. 669 с.
10. Хоружа Л. Л. Етика як внутрішній ресурс особистісно-професійного збагачення педагога в умовах сучасних реалій. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2024. Вип. 106. С. 36–42.
11. Campbell E. The ethics of teaching as a moral profession. *Curriculum Inquiry*. 2008. 38(4). Pp. 357–385. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-873X.2008.00414.x>
12. Palmer P. J. The Courage to Teach: Exploring the Inner Landscape of a Teacher's Life. San Francisco: Jossey-Bass. 1998.
13. Weissbourd R. Moral teachers, moral students. *Educational Leadership*. 2003. 60(6). Pp. 6–11.

REFERENCES

1. Andrushchenko, V. P., & Tabachuk, I. H. (2005). Formuvannya osobystosti vchytelia v suchasnykh umovakh [Formation of the teacher's personality in modern

conditions]. *Politychnyi menedzhment*. № 1(10). 58–69. [in Ukrainian]

2. Bakhanov, K.O. (2012). Profesiyni dovidnyk vchytelia istorii [Professional guide for history teachers]. Kh.: Vyd.hrpa «Osnova». 239 s. [in Ukrainian]

3. Bakhanov, K.O. (2008). Orhanizatsiia osobystisno oriientovanoho navchannia: poradnyk molodoho vchytelia istorii [Organization of personality-oriented learning: a guide for a young history teacher]. Kharkiv: Osnova. 159 s. [in Ukrainian]

4. Bekh, I. D. (2003). Vychovannia osobystosti: u 2 kn. Kn. 2: Osobystisno oriientovanyi pidkhid: naukovo-praktychni zasady [Personality Education: in 2 books]. Book 2: Personality-oriented approach: scientific and practical principles. Kyiv: Lybid. 344 s. [in Ukrainian]

5. Vasianovych, H. P. (2021). Moralna kultura osobystosti pedahoha v etnopedahohichnomu vymiri [Moral culture of the teacher's personality in the ethnopedagogical dimension]. *Suchasni tendentsii rozvytku osvity y nauky: problemy ta perspektyvy: zb. nauk. Prats. Vyp. 9. T. 1. S. 8–17*. [in Ukrainian]

6. Dontsov, A. V. (2008). Moralna kultura vchytelia: monohrafiia [Moral culture of a teacher: monograph]. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina. 240 s. [in Ukrainian]

7. Ilchenko, O. (2024). Akademichna dobrochesnist yak faktor yakisnoi pidhotovky maibutnih pedahohiv [Academic integrity as a factor in the quality training of future teachers]. *Vytoky pedahohichnoi maisternosti*. № 33. S. 100–103. [in Ukrainian]

8. Mokrohuz, O. P. (2007). Innovatsiini tekhnologii na urokakh istorii [Innovative technologies in history lessons]. Kharkiv : Osnova. 192 s. [in Ukrainian]

9. Sukhomlynskyi, V. O. (1976). Vybrani tvory: u 5-ty t. T. 3 [Selected works: in 5 volumes, Vol. 3]. Kyiv: Radianska shkola. 669 s. [in Ukrainian]

10. Khoruzha, L. L. (2024). Etyka yak vnutrishnii resurs osobystisno-profesiinoho zbahachennia pedahoha v umovakh suchasnykh realii [Ethics as an internal resource for the personal and professional enrichment of a teacher in modern realities]. *Zbirnyk naukovykh prats «Pedahohichni nauky»*. Vyp. 106. S. 36–42. [in Ukrainian]

11. Campbell, E. (2008). The ethics of teaching as a moral profession. *Curriculum Inquiry*. 2008. 38(4). Pp. 357–385. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-873X.2008.00414.x> [in English]

12. Palmer, P. J. (1998). The Courage to Teach: Exploring the Inner Landscape of a Teacher's Life. San Francisco: Jossey-Bass. [in English]

13. Weissbourd, R. (2003). Moral teachers, moral students. *Educational Leadership*. 60(6). Pp. 6–11. [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БАБЕНКО Тетяна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітніх наук, Центрально-українського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: соціально-професійне становлення майбутнього педагога.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BABENKO Tetyana – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Educational Sciences of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: socio-professional development of the future teacher.

Стаття надійшла до редакції 23.08.2025 р.

Стаття прийнята до друку 31.08.2025 р.